

Motion till riksdagen 2017/18:1691

av Jan Lindholm (MP)

Politik mot utanförskap

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om basförsörjning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett omfördelande grundavdrag och tillkännager detta för regeringen.

Bakgrund

Med en ständigt växande produktivitet krävs allt färre händer för att producera det vi behöver i ett välfärdsland. Tidigt under marknadsekonomin framväxt var det en allmän uppfattning bland många ekonomer att den ökande produktiviteten skulle innebära att arbetstiden gick att förkorta. Det är också den utveckling som under lång tid präglade de flesta så kallade välfärdsländerna. Arbetstiden har steg för steg kortats men sedan ungefär 30 år tillbaka har den trenden minskat. Den växande välfärden har tagits ut på andra sätt än genom minskad arbetstid.

Den arbetstid som friställts i varuproduktionen har i stället sysselsatts i en växande tjänstesektor. Det innebär att det är svårt för de flesta medborgarna att förstå att alternativet till en växande tjänsteproduktion skulle kunna vara en fortsatt arbetstidsförkortning. Det är mycket ovanligt att en ökning av egentiden debatteras som ett alternativ till ökad konsumtion i marknadsekonomin. Möjligen kan detta hänga samman med att individen samtidigt frångått tron på att själv kunna lösa sina tjänstebehov. Ett sjunkande självförtroende och ett ökat beroende av service är förmodligen inte hälsosamt.

Allt fler har psykiska problem. Många får olika former av arbetsskador kopplade till ensidiga arbetsställningar snarare än överbelastning. Fysisk aktivitet i arbetet blir allt ovanligare i takt med att många av de nya jobben innebär att sitta framför en dataskärm. Många av de behov som den nya tjänstesektorns arbetstillfällen erbjuder lösningar på skulle kanske lika väl kunna lösas med ökad egentid – en möjlighet som det mycket sällan skrivs eller debatteras om.

En orsak till att den stora tjänstesektorn har vuxit fram, förutom det överskott på arbetskraft som produktivitetsökningen i industrin skapat, kan vara att marknadsekonomin saknar verktyg som klarar av att fördela den välfärd som allt färre händer i industrin förmår skapa till hela befolkningen. Ett exempel på den oförmågan är den stora skillnaden i pension som skilda arbetslivsresor kan sluta med.

Motivering

Utanförskap är ett mycket otrevligt begrepp som uppfunnits av människor som troligen inte har ärliga avsikter att på riktigt minska klyftorna i samhället. Snarare har begreppet använts för att legitimera växande orättvisor och ekonomiska klyftor i samhället. Att tala om olika socioekonomiska grupper är mindre stigmatiserande och ger öppningar för åtgärder.

Genom omfattande marknadsföring skapas hela tiden nya behov som fyller funktionen att den som har ekonomiska möjligheter att tillfredsställa dessa nya behov får möjlighet att markera sin ställning eller om man så vill sin status. Men de nya skapade behoven påstås även fylla en viktig funktion när det gäller att säkerställa att de som inte har ekonomiska möjligheter att tillfredsställa dessa behov ges en drivkraft att nå dit. Alternativt kan man säga att det för dessa sistnämnda även fungerar som ett sätt att inpränta självbilden om att vara misslyckad. Det är dock upp till individen hur den reagerar på utmaningen, sägs det.

En politik mot stora socioekonomiska skillnader är därför en politik vars syfte är att färre skall känna sig fångade i det ekorrhjul som pryljakten innebär. För de med stort självförtroende och hög moral kan kunskapen om konsumtionssamhällets baksida som orsak till miljöförstöring och klimatkatastrofer säkert räcka till för att kunna hoppa av ekorrhjulet då och då eller för gott.

För den som helst inte vill sticka ut och i stället vara som alla andra, den som inte orkar ta en individuell kamp mot alla de starka krafter som kräver att var och en skall springa fortare och fortare för att tillväxten inte skall bromsa in, kan det vara svårare. Kunskap kan i värsta fall leda till dåligt samvete. Här kan politiken gripa in med styrmekanismer som hjälper.

Ett skattesystem som gör det mindre motiverat att springa fortare i ekorrhjulet kan vara en åtgärd. Tydliga politiska signaler om att alla är lika mycket värda och att alla har samma rättigheter kan även det hjälpa till. Att på olika sätt belöna måttfullhet och bestraffa överdåd är ett annat sätt. Att tydligt framhäva samhällets kostnader för den enskildes fotavtryck är kanske det mest effektiva sättet att nå ett brett stöd för nödvändiga åtgärder som även kan bidra till att långsiktigt upprätthålla en moral som gör att alla kan få vara med och ingen behöver ställas utanför.

Förslag till beslut

I Sverige har vi en modell där samhället och föräldrarna delar på ansvaret för en ny medborgares kostnader de första åren. Föräldrarna får ersättning för att vara hemma med sina barn och barnen får olika former av bidrag: barnbidrag, glasögonbidrag, gratis

tandvård, förskola, skola och fritidshem, för att nämna några. Många av barnens kultur- och fritidsaktiviteter får också ekonomiska bidrag från samhället.

Vid högre studier kompletteras bidragen med möjligheter till statliga lån och när individen lämnar utbildningen för att söka sig ut på arbetsmarknaden finns det en hel del stöd att få även om samhället då börjar ställa en del motkrav. Den individ som inte lyckas försörja sig själv är i slutändan hänvisad till det försörjningsstöd som kommunerna beslutar om. Mot slutet av livet ökar återigen samhällets del av kostnadsansvaret för individen. Vi har exempelvis ett vårdssystem som ger alla individer rätt till vård oavsett betalningsförmåga.

Man skulle kunna tala om en baskostnad som varje individ har löpande genom livet för att klara det mest basala och som samhället tar ett stort ansvar för redan idag. Det finns förslag som går ut på att man inför en form av basinkomst eller samhällelig grundlön som alla medborgare skulle åtnjuta för att kunna klara många av dessa kostnader som ett sätt att synliggöra det solidariska samhället mer.

En sådan reform skulle självklart kräva större förändringar av såväl skattesystem som lönenivåer. Med en basinkomst eller en grundlön i botten så måste självfallet lönenivåerna justeras om det hela ska gå ihop. Som miljöpartist vill man naturligtvis inte att en sådan här reform skall bli konsumtions- eller kostnadsdrivande.

Riksdagen borde ge regeringen till känna som sin uppfattning att en sådan reform borde utredas. Troligen skulle det bli betydligt billigare än dagens modell med en hel flora av olika former av stöd och rättigheter som ges under olika perioder i livet och på olika villkor. En del av dem är generella, andra är behovsprövade. Att ha en modell som hanterar merparten av dessa behov innebär att mängder av byråkrati kan slopas, och därmed sparas mycket arbete och pengar in.

I vårt skattesystem finns det ett grundavdrag som varierar beroende på inkomst. Den inkomst som återstår efter det att grundavdraget dragits bort beskattas (om inte löntagaren har fler avdrag i avdragsjungeln som först skall dras av).

Om vi exempelvis tänker oss att den ovan nämnda grundlönen till alla medborgare är 10 000 kronor per månad och helt obeskattad så är det möjligt att en del skulle göra som kritikerna hävdar, nöja sig med det och inte vara motiverade att försöka arbeta och bidra för att själv kunna uppnå en högre inkomst. Skulle den gruppen bli stor så får vi problem men om den inte blir större än de som i marknadsekonomin och konkurrenssamhället slås ut och hamnar i social och ekonomisk fattigdom så torde nettokostnaderna för samhället inte avvika så mycket från dagens.

För att stimulera till arbete skulle man då kunna införa en omfördelande skatteskala. Det innebär att den som har en väldigt liten lön får ett påslag som sedan minskar med stigande lön. Vid en viss brytpunkt övergår påslaget till att bli ett avdrag, det vi i vanlig ordning kallar för skatt. Var den brytpunkten hamnar beror på i hur stor omfattning löneskatten skall finansiera välfärdssamhället. Det i sin tur beror på vilka andra skattebaser som skulle vara mer lämpliga än löneskatt i dagens globaliserade samhälle.

Om man i mitt exempel med en grundlön på 10 000 kronor tänker sig en negativ skatt som ett påslag på 20 procent för de lägsta lönerna upp till 5 000 kr per månad och som trappas ner mot 0 procent i en takt som i kronor motsvarar en fjärdedel av den löneökning som erhålls så skulle den nedre delen av nettolöneskalan efter skatt se ut så här:

Bruttolön	Skatt	Nettolön
5 000	1 000	6 000
6 000	750	6 750
7 000	500	7 500
8 000	250	8 250
9 000	0	9 000

Idag finns det en hel del olika former av lönestöd till arbetsgivare som skall administreras noggrant för att inte fusk och dålig konkurrens skall uppstå. Med ett sådant här system så slipper arbetsgivarna en massa onödigt pappersarbete och troligen är en hantering via skattesystemet säkrare än via andra system.

Hur skatteskalen för inkomstskatt sedan skall utformas beror, som tidigare påpekats, ytterst på hur stor del av finansieringen av samhällets kostnader som löneskatterna ska stå för. Ett förslag är att man återinför fastighetsskatten utan att koppla den till förmögenhet och taxeringsvärde eftersom fastigheter är skattesubjekt som inte går att gömma. Skattesatsen skulle då kunna kopplas till de kostnader samhället kan uppskattas ha på grund av fastighetens existens. En sådan modell skulle troligen uppfattas som mer rättvis än den gamla modellen där taxeringsvärdet utgjorde grund för skatten.

Förslag om fastighetsskatt och andra sätt att finansiera en reform med en omfördelande skateskala och en grundlön till alla medborgare får dock tas i en annan motion. Här föreslås som formuleras i yrkandepunkterna ovan att, som i förslagstextens första fyra stycken beskrivs, frågan om en basinkomst eller grundlön för medborgare övervägs och i så fall självklart utreds i ett större skattereformpaket.

Vidare som i resten av förslagstexten beskrivs att en modell för omfördelande skateskala studeras av regeringen. Siffrorna i min beskrivning är enbart valda för att göra det enkelt och överskådligt och skall inte ses som ett förslag på nivå.

Jan Lindholm (MP)